

OTİZMLİ YETİŞKİN BİREYLER HAYATIN İÇİNDE

Otizmli Yetişkin Bireylerin Rehabilitasyon / Habiliteasyon
Hakları Kapsamında Muğla İlindeki Kurum ve
Kuruluşlara Yönelik İzleme Raporu

Kasım 2020 – Mart 2021

Türkiye Sakatlar Derneği Muğla Temsilciliği

Yazar: Elif Şenol

www.tsd.org.tr
mugla@tsd.org.tr

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir.
Bu yayının içeriğinden yalnızca Türkiye Sakatlar Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde
Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Teşekkürler

Bu raporun hazırlanmasında destekleri ile her daim bize destek olan Etkiniz AB Programı danışmanları Adem ARKADAŞ, Ebru HANBAY, Gülçe BAŞKAYA ve Etkiniz AB Programı Uzmanı İdil Seda AK'a, sonsuz teşekkürler.

Kurum görüşmelerinde bizimle değerli vakitlerini ayırarak online görüşme yapan Muğla Büyükşehir Belediyesi Sağlık, Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Ünsal PAŞALI ve personeline, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Muğla İl Müdürü Seyfi BOZÇELİK'e ve personeline teşekkürlerimizi sunarız.

Ayrıca raporun hazırlanması sırasında devlet kurumlarından almamız gereken bazı bilgilerin edinilmesin de Muğla Milletvekili Sayın Süleyman GİRGİN'e, danışmanlarına ve özel kalemine özel teşekkürlerimizi sunarız.

Türkiye Sakatlar Derneği Muğla Temsilciliği Hakkında

TSD Muğla Temsilciliği, 2019 yılı Temmuz ayında genel merkez onayıyla kurularak faaliyetlerine başlamıştır.

Temsilcilik ilk olarak, Eylül 2019'da EUROPA AUTISM tarafından üç yılda bir düzenlenen Dünya Otizm Kongresi'ne (Fransa – Nice) katılım göstermiştir.

Bu kongre sonrası, TSD Muğla ekibi TBMM'de yürütülen Down Sendromu ve Otizm ile Diğer Gelişimsel Bozukluklarının Yaygınlığının Tespiti ve Bunlara Sahip Bireylerin ve Ailelerinin Sorunlarının Çözümü İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu çalışmalarına katkı sağlamıştır.

TSD Muğla Temsilciliği, sakatlık alanında daha çok otizm konusunda çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Otizm odaklı çalışmalar konusunda genel merkeze de destek vermektedir ve TSD ailesi içerisinde otizm aktivistliği konusunda yoğunlaşan tek temsilciliktir. Ülke genelinde faaliyet gösteren, 65 temsilciliğe de otizm konusunda danışmanlık yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
1. Çalışmanın amacı	7
2. Otizmin Tanımı	7
3. İzleme çalışmasının gerçekleştirildiği yer	8
MEVCUT DURUM.....	9
1. Türkiye’de Otizmlili Bireylerin Sahip Olduğu Yasal Haklar	9
2. Türkiye’de Otizmlili Bireylerin Durumu	13
BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ GÖSTERGELERİ.....	18
YÖNTEM.....	20
1. Bilgi Edinme Başvurusu ile Elde Edilen Bilgiler.....	21
2. Kurum Ziyaretleri	26
3. Otizmlili Yetişkin Bireylerin Habilitasyon/Rehabilitasyon Hakkına İlişkin Muğla İlinde Yürütülmüş Akademik Çalışmalar ve Yayınların Taranması.....	27
4. Otizmlili Yetişkin Bireylerin Habilitasyon/Rehabilitasyon Hakkı ile İlgili Yargı Taraması	28
5. Bireysel Hak İhlal Bildirimleri	29
İZLEME VE ARAŞTIRMA BULGULARI	30
SONUÇ VE TAVSİYELER	32
EK 1 – Bilgi Edinme Başvuruları ile Kamu Kurumlarına Sorulan Sorular ve Alınan Yanıtlar	34
EK 2 – İhlal Bildirim Formu	43

Yönetici Özeti

Bu insan hakları izleme çalışması Türkiye Sakatlar Derneği Muğla Temsilciliği olarak Kasım 2020 - Mart 2021 tarihleri arasında Muğla ili genelinde yürütülmüştür.

İzleme çalışmamız otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilite haklarına yönelik olarak Muğla ili genelinde yapılan çalışmaları ve yaşanan hak ihlallerini tespiti için gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada öncelikle istatistik bilgilerine ulaşılmaya çalışılmış ancak farklı kurumlardan alınan bilgilerin tutarsızlık gösterdiği görülmüş ve otizmli yetişkin bireylere ait net sayısal verilere ulaşılamamıştır. Çalışma yapılırken BM Engelli Hakları Sözleşmesi kapsamında rehabilitasyon/habilite hakkı göstergeleri ve ulusal mevzuatlarda yer alan haklar baz alınmıştır.

Bu kaynaklar doğrultusunda Türkiye’de otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilite haklarından sorumlu üç kurum olduğu görülmüştür. Bu kurumlar Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (yeni adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), Milli Eğitim Bakanlığı ve Muğla Büyükşehir Belediyesi’dir. CİMER üzerinden bilgi edinme kanunu kapsamında sorulan sorular bu üç kuruma yöneltilmiş ve kurum görüşmeleri de yine bu üç kurum ile yapılmıştır.

Sahada ise aileler ile görüşülmüş ailelere diğer ilçelerde olan sivil toplum örgütleri vasıtasıyla ulaşılmış özel eğitim kurumları ile irtibat kurulmuştur. Ayrıca UYAP Bilgi Sistemi üzerinden yargı taraması yapılmıştır.

Tüm bu çalışmalar sonucunda ne yazık ki Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilite haklarına yönelik özel bir çalışmanın yapılmadığı ve özelleşmiş hizmet veren bir kurumun olmadığı görülmüştür. Kurumların bütüncül bir yaklaşımla vermeleri gereken hizmetleri vermemeleri nedeniyle Muğla ilinde yaşayan yetişkin otizmli bireylerin sosyal, eğitsel, mesleki ve medikal rehabilitasyon/habilite hizmetlerine erişimde önemli hak ihlalleri ile karşılaştıkları anlaşılmıştır.

GİRİŞ

1. Çalışmanın amacı

Otizm alanında yapılan gerek akademik çalışmalar gerek saha çalışmaları incelendiğinde, çalışmaların çoğunluğunun çocukluk otizmine odaklandığı görülmektedir. Yapmış olduğumuz bu insan hakları izleme çalışmasında ise, yetişkin otizmine odaklanarak otizmlili yetişkin bireylere sunulan habilitasyon/rehabilitasyon hizmetleri bağlamında bir izleme çalışması yapılmıştır.

Bu izleme çalışması, Türkiye Sakatlar Derneği Muğla Temsilciliği tarafından Muğla ilinde 2020-2021 yılı içinde Kasım-Mart ayları arasında yapılmıştır. Çalışma kapsamında; otizmlili yetişkin bireylerin habilitasyon ve rehabilitasyon hakkı çerçevesinde izleme yapılmış, izleme yapılan alana ilişkin hak ihlallerini görünür kılarak bu ihlallerin yaşanmaması için yetkililerin harekete geçmesini sağlamak amaçlanmıştır.

2. Otizmin Tanımı

İlk defa 1943 yılında tanımlanan otizm, TOHUM Otizm Vakfı'nın tanımına göre,¹ Otizm spektrum bozukluğu, doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nöro-gelişimsel farklılıktır. Otizmin, beynin yapısını ya da işleyişini etkileyen bazı sinir sistemi sorunlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

¹ <https://www.tohumotizm.org.tr/otizm/otizm-spektrum-bozuklugu/>

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) sitesindeki tanımda ise;² otizm spektrum bozukluğu (OSB), bir dereceye kadar bozulmuş sosyal davranış, iletişim ve dil ve hem bireye özgü olan hem de tekrar tekrar gerçekleştirilen dar bir ilgi alanı ve faaliyet yelpazesiyle karakterize edilen bir dizi durumu ifade eder.

OSB'nin belirtileri çocuklukta görülmeye başlar, çoğu durumda belirtiler yaşamın ilk 5 yılında belirgin hale gelir.

OSB'li bireyler sıklıkla epilepsi, depresyon, anksiyete ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) gibi birlikte ortaya çıkan diğer durumları da gösterirler. OSB'li bireylerde entelektüel işleyiş düzeyi son derece değişkendir, ağır düzey zihinsel ve sosyal engellilik hallerinden üst düzey zihinsel işlevlilik hallerine kadar geniş bir yelpazede bu çeşitlilik gözlemlenebilir.

3. İzleme çalışmasının gerçekleştirildiği yer

İzleme çalışması, TSD Muğla Temsilciliği tarafından Muğla ili özelinde gerçekleştirilmiştir. Muğla, Ege Bölgesi'nde bulunan bir şehirdir ve 2019 yılı itibarıyla 983.142 nüfusa sahiptir. Muğla ili 'büyükşehir' olarak sınıflanmaktadır ve şehirde 13 ilçe bulunmaktadır. Çalışma il genelinde yapılmış olup bilgi edinme başvurularında sorgulanan veriler tüm ilçeleri kapsayacak biçimde sorulmuştur.

2 <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>

MEVCUT DURUM

1. Türkiye’de Otizmlili Bireylerin Sahip Olduğu Yasal Haklar

Bu çalışma kapsamında, daha önce de belirtildiği üzere otizmlili yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilitasyon hakkına odaklanılarak bu hak bağlamında izleme çalışması yapılmıştır. Rehabilitasyon/habilitasyon hakkı çerçevesinde yasal mevzuata bakıldığında:

Uluslararası mevzuat

a. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi

BM Engelli Hakları Sözleşmesi’ne göre ilgili haklar şu şekilde tanımlanmıştır:³

Madde 26: Habilitasyon ve Rehabilitasyon Hakkı

Taraf Devletler engellilerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu

³ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>

bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir.

Tüm engel grupları için tabii ki habilitasyon/rehabilitasyon çok önemli fakat otizmlili yetişkin bireyler açısından çok daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü otizmin en önemli semptomlarından biri olan sosyal uyum bozukluğu ancak habilitasyon/rehabilitasyon ile aşılabacak bir semptomdur. Bu çerçevede otizm için habilitasyon/rehabilitasyon OSB'nin semptomlarının azaltılabilmesi ve bireyin, ailenin yaşam standartlarının iyileşmesi için olmazsa olmaz bir olgudur.

Ulusal Mevzuat

a 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun

5378 sayılı Engelli Hakkında Kanun kapsamında ilgili haklar şu şekilde tanımlanmıştır:⁴

Madde 10: Habilitasyon ve Rehabilitasyon Hakkı

Bu madde incelendiğinde; kanunda engellilere yönelik hizmetlerin genel çerçevesinin belirlendiği ve BM Engelli Hakları Sözleşmesine uyumlu olduğu ancak yeterli olmadığı, özellikle yetişkin otizmi açısından baktığımızda eksikliklerin olduğu; bu kanuna ve maddelerine bağlı olarak yayınlanan yönetmelikleri⁵⁶ de incelediğimizde otizmlili yetişkin bireyler için yeterli düzenlemelerin ve çalışmaların yapılmadığı gözlemlenmiştir. Kanunun uygulama aşamasında da ciddi eksikliklerle karşılaşılmaktadır.

4 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>

5 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/05/20180515-12.htm>

6 https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_07072018.pdf

b. Otizm Eylem Planı

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016-2019)⁷; otizmlili bireylerin ve ailelerinin artan ihtiyaçlarını ve çeşitlenen taleplerini karşılamak ve yaşam kalitelerini artırmak, ailelere destek vermek, sistemli ve nitelikli bakım hizmetlerinin sunulabilmesini sağlamak için uygun politikaların geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Otizm Eylem Planı, 24 STK'dan oluşan Otizm Platformu'nun yürüttüğü çalıştaylar sonucu ürettiği içeriklere dayanarak talep ettiği ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Plan, 2013'ün Nisan ayında Otizm Eylem Planı'nın taslağı olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte kamuoyuna ilan edilmiştir. Ancak, 2013 yılında ilan edilen plana dair herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Bunun üzerine, zaman içerisinde Otizm Platformu'ndan 83 dernek 7 vakıf ve 6 federasyon tarafından oluşturulan Türkiye Otizm Meclisi'ne dönüşen bu geniş tabanlı sivil hareketin baskısıyla eylem planı 2016'nın Kasım ayında yeniden kamuoyu gündemine getirilmiştir. Otizm Meclisi'nin yaptığı lobi çalışmaları sonucunda plan; 3 Aralık 2016'da "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı" adıyla 29907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak ulusal bir mevzuata dönüştürülmüştür.⁸

Ancak karar Resmi Gazete'de yayımlanmasına rağmen eylem planının uygulama sürecini incelediğimizde ne yazık ki belirlenen birçok maddenin hayata geçirilmesi için çalışma yapılmadığını, kurumlar arası işbirliğinin eksik kaldığını, daha çok farkındalık çalışmalarına yönelik sınırlı sayıda ve sınırlı etkide bazı faaliyetlerin yapıldığı görülmüştür.⁹

Otizm Eylem Planı kapsamında Muğla ilinde 2016-2019 yılları arasında herhangi bir çalışma yapılmamış ve eylem planında var olan tedbirlerin hayata geçirilmesi amacıyla sorumlu kurumların bir araya geldiği "İl Otizm Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Komisyonu" faaliyeti valilik tarafından gerçekleştirilmemiştir.

7 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161203-16.htm>

8 <https://drive.google.com/file/d/1wGm6hIO6EWTuXIKOuXlx8psnEpAthuw2/view>

9 <https://ailevecalisma.gov.tr/media/6538/otizmozelsayibulten.pdf>

Otizm Eylem Planı'nın ikinci bölümünde yer alan tablo incelendiğinde otizmlili yetişkin bireyler için herhangi bir bölüm açılmadığı; sadece istihdam alanında kısıtlı bir çalışmanın yer aldığı, eylem planının uygulanma sürecinde de otizmlili yetişkin bireyler odağında herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

Tüm bunların yanı sıra, Otizm Eylem Planı'nın varlığı BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin ruhu ile de çalışmaktadır. Sözleşme, engelli ve engelsiz bireyler arasındaki ayrımcılığı reddettiği gibi farklı engelli gruplarından gelen bireyler arası ayrımcılığı ve önceliklendirmeyi de reddeder, dolayısıyla politika geliştirirken, mevzuat düzenlemesi yaparken ve hizmet sunumu sağlarken tümünden gelim strateji ile öncelikle tüm engel grupları hedeflenir, sonrasında spesifik gruplara ve ihtiyaçlarına yönelinir. Şu an Türkiye'de engellilik alanında yapılmış bir ulusal eylem planı yokken bunun bir alt kırılımı şeklinde olabilecek olan otizm eylem planının hem kamu yetkilileri tarafından uygulamaya geçirilmesi hem de sivil alandaki diğer engelli grupları tarafından sahiplenilip savunulması oldukça zordur ki bu da var olan durumu açıklamaktadır.

c. Büyükşehir Belediyeleri Özürlü¹⁰ Hizmet Birimleri Yönetmeliği

Bu Yönetmelik, 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.¹¹

Yönetmeliğin amacı; büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan özürlülerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan özürlü olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde özürlülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan özürlü hizmet birimlerinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektir.

Yönetmeliğin maddeleri incelendiğinde, engellilere yönelik habilitasyon/ rehabilitasyon hizmetlerinde büyükşehir belediyelerine geniş kapsamda

¹⁰ Kanunda geçtiği haliyle kullanılmıştır, yazarın tercihi olan bir terminoloji değildir.

¹¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10589&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

sorumluluk verildiği görülmüştür. Otizmli yetişkin bireylerde engelli tanımında yer aldığına göre büyükşehir belediyelerine kanun ve yönetmelik kapsamında onlara verilecek habilitasyon/rehabilitasyon hizmetlerinde büyük sorumluluklar düşmektedir.

Yönetmeliğin başlığında kullanılan ‘özürlü’ kelimesinin maalesef özel gereksinimli bireyler için rencide edicidir. Yine detaylara inildiğinde, yönetmelik haklara ilişkin genel hatları içermekte olup çeşitli engel gruplarının özel ihtiyaçlarına yönelik verilecek hizmetlerin detaylarının verilmediği görülmüştür. Yönetmelikte, hiçbir engel grubu spesifik olarak detaylandırılmadığı için otizmli yetişkin bireylerin ihtiyaçlarına yönelik de hiçbir özel ifade bulunmamaktadır.

2. Türkiye’de Otizmli Bireylerin Durumu

Türkiye’deki otizm tanılı birey sayısı:

2016-2019 Tarihleri arasında T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen OTİZM EYLEM PLANI çerçevesinde sağlık bilgi sistemlerine veri gönderimi yapan sağlık hizmet sunucuları üzerinden yapılan sorgulamada otizm tanısı alan birey sayısı toplam **107.834 (tekil kişi bazlı)** olarak belirlenmiştir.¹²

06.11.2018 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilerek “Down Sendromu, Otizm ve Diğer Gelişim Bozukluklarının Yaygınlığının Tespiti ile İlgili Bireylerin ve Ailelerinin Sorunlarının Çözümü İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon, Kasım 2018 - Kasım 2019 arasında çalışmalarını yapmış, 12 Mart 2020’de de raporunu yayınlamıştır. Bu raporda, Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından komisyona sunulan verilere yer verilmiş ve bu veriler içerisinde otizmli bireylere ilişkin sayısal bilgilere ulaşılmaktadır.¹³

¹² <https://ailevecalisma.gov.tr/media/6538/otizmozelsayibulten.pdf>

¹³ <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/3136/Down%20Sendromu%2c%20Otizm%20ss%20200.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Raporda Sağlık Bakanlığı şu bilgileri sunmuştur:

- ✚ Veriler, sağlık bilgi sistemlerine veri gönderimi yapan sağlık hizmet sunucuları üzerinden yapılan sorgulama doğrultusunda elde edilmiştir.
- ✚ Temmuz 2019'da komisyona sunulan bu verilere göre, **ülke genelinde toplam 38.661 otizmli birey yaşamaktadır.**

Sağlık Bakanlığı verileri ışığında otizmli bireylerin yaşadığı bölgelere göre dağılımı şu şekildedir:

Bölge Adı	Otizmli Birey Sayısı
Akdeniz	5.650
Batı Anadolu	3.951
Batı Karadeniz	1.451
Batı Marmara	1.698
Doğu Karadeniz	1.032
Doğu Marmara	4.206
Ege	4.396
Güney Doğu Anadolu	2.983
İstanbul	9.633
Kuzey Doğu Anadolu	594
Orta Anadolu	1.561
Orta Doğu Anadolu	1.506
Toplam	38.661

Tablo 1: Sağlık Bakanlığı verilerine göre otizmli bireylerin Türkiye genelinde yaşadığı bölgelere göre dağılımı

Yine Sağlık Bakanlığı verilere göre, **Muğla ilinde otizmli birey sayısı 497 kişi olarak belirtilmiştir.**

Raporda Sosyal Güvenlik Kurumu şu bilgileri sunmuştur:

- ✚ Veriler, Sosyal Güvenlik Kurumu veri sisteminde yer alan kişiler bazında sağlanmıştır.
- ✚ Kasım 2019'da komisyona sunulan bu verilere göre, **ülke genelinde toplam 34.589 otizmli birey yaşamaktadır.**

Sosyal Güvenlik Kurumu verileri ışığında otizmli bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımı şu şekilde verilmiştir:

Yaş grubu	Otizmli birey sayısı	
	Erkek	Kadın
0-4	5.004	1.409
5-9	12.506	3.238
10-14	5.106	1.287
15-19	2.901	855
20-24	989	297
25-29	363	111
30-34	130	63
35-39	86	45
40-44	34	24
45-49	30	20
50-54	16	11
55-59	13	11
60-64	6	6
65-69	1	7
70-74	4	7
75-79	3	3
80-84	1	-
85-89	1	1
90-94	-	-
95+	-	-
Toplam	27.194	7.397
Genel Toplam	34.589	

Tablo 2: Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre otizmli bireylerin yaş dağılımı

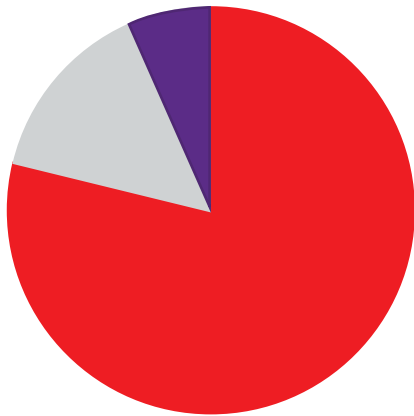
Yukarıdaki tablodaki verilere göre, **2283 otizmli birey 20 yaş ve üzerindedir.**

Yine Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre, **Muğla ilinde yaşayan otizmli birey sayısı 359 kişi olarak belirtilmiştir.**

İzleme çalışması kapsamında, Muğla ilinde yaşayan otizmli birey sayısını güncel verilerle öğrenmek için CİMER üzerinden Muğla'nın merkez ilçesinde yer alan Menteşe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bilgi edinme başvurusu yapılmış ve Muğla Rehberlik Araştırma Merkezi tarafından incelenen engelli birey sayılarını ve bu sayılar içinde ağır, orta ve hafif düzey OSB'li birey sayılarını talep edilmiştir. Ancak, bu başvuruya **Menteşe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından istenilen bilgilerin gizli bilgiler olduğu gerekçesi ile ret cevabı verilmiştir.** Oysaki talep edilen sadece istatistiki bilgidir. Bu cevaba istinaden Muğla Milletvekili Sayın Süleyman GİRGİN aracılığı ile tekrar başvuru yinelenmiş ve aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

2020 Ekim ayı itibari ile Muğla Rehberlik Araştırma Merkezi (Muğla RAM) tarafından incelenen toplam engelli birey sayısı 1648 kişi; bu bireylerin:

OSB Tanılı Kişi Sayısı

- 1. Hafif Düzey OSB
- 2. Orta Düzey OSB
- 3. Ağır Düzey OSB

- ✚ 176'sı Hafif Düzey OSB,
- ✚ 33'ü Orta Düzey OSB ve
- ✚ 15'i Ağır Düzey OSB olarak belirlenmiştir.

RAM'a yapılan başvuruda otizmli bireylerin yaş ve cinsiyet bilgisi de sorulmuş olmasına rağmen başvuruya verilen cevapta bu bilgiler paylaşılmamıştır.

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde görülmektedir ki, otizmli bireylerin sayılarına ilişkin veriler aynı yıla ait olmalarına rağmen kurum bazında değişiklik göstermektedir ve çalışmalarda belirlenen sıklık/yaygınlık oranlarının da oldukça uzağındadır. Ayrıca Otizm Eylem Planı çerçevesinde edinilen Sağlık Bakanlığı verileri ile komisyon çalışmalarına gönderilen Sağlık Bakanlığı verileri arasında ciddi bir fark görülmektedir.

Grafik 1: Muğla ilinde kayıtlı OSB'li bireylerin engel düzeyine göre dağılımı

İncelemelerimiz sonucunda otizmlili yetişkin bireyler ile ilgili sadece sayısal bilgilere erişilmiş, bu verilerde bile kurum kayıtları arasında önemli tutarsızlıklar tespit edilmiştir. Ayrıca sayısal verilere bakıldığında, yaş göstergesi arttıkça birey sayısı düşmektedir, fakat otizmin yaş ilerledikçe ortadan kalkan bir sendrom olmaması bu konudaki bilgilerin güvenilirliğini de sarsmaktadır. Bunun dışında otizmlili yetişkin bireylerin durumu ve bu bireylere sunulan hizmetlere ilişkin resmi ya da gayri resmi yazılı hiçbir bilgi yoktur.

Google’da Türkçe dilinde ‘Yetişkin Otizmi’ diye arama yapıldığında sadece 212 kaynağa erişilmekte ve bu kaynaklarda sadece sağlık ile ilgili bilgilere ulaşmakta; yetişkin otizmlili bireylerin hayat koşulları, yaşadıkları hak ihlalleri konusunda hiçbir kaynağa ulaşamamaktadır.

İncelemelerimizde görüldüğü üzere; otizmlili yetişkin bireylere ilişkin veriler ve bilgiler yok denecek kadar azdır, bu durum ilgili makamlarca yeterli politika ve hizmetlerin etkin biçimde üretilmemesine sebep olarak toplum içerisinde yaşayan otizmlili yetişkin bireylerin ve ailelerinin yaşamsal haklarında ciddi sorunlara ve hak ihlallerine neden olmaktadır.

BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ GÖSTERGELERİ

Göstergeler, bir şeyin nerede olduğunu, hangi yöne yöneldiğini ve hedeften ne kadar uzakta olduğunu gösteren bir araçtır. Bir durumda neyin yanlış olduğunu söyleyen ve sorunu çözmek için yapılması gerekenin ne olduğunu gösteren işaretler olarak da tanımlanabilir.

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan “İnsan Hakları Göstergeleri Ölçme ve Uygulama Kılavuzu’na göre nicel ve nitel göstergeler insan haklarının izlenmesinde çok önemli bir araçtır. *‘İnsan haklarında gösterge kullanım; bilgilerin etkin bir şekilde kaydedilmesine yardım eder ve bu da daha sonra sonuçları ve süreçleri daha kolay izlemeyi ve takip etmeyi sağlar. İyi şekilde ifade edilen göstergeler, yaşanan sorunların ve kısıtlılıkların halk tarafından kolayca anlaşılmasını sağlar ve müdahale gerektiren konular ve öncelik alanları konusunda mutabakat oluşturulmasına yardımcı olur. Ayrıca, göstergeler doğru kullanıldıklarında; bilgi ve istatistik üretmek ve hesap verebilirlik ve şeffaflık kültürü oluşturmak için de güçlü araçlar olabilir*¹⁴

¹⁴ https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2020/12/OHCHR_TR.pdf

Bu izleme çalışmasında da Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi Göstergeleri temel alınmış ve görüşmelerde kullanılacak soru setleri Sözleşmenin 26. maddesi Habilitasyon/Rehabilitasyon Hakkı'na ilişkin göstergeler ile uyumlu biçimde üretilmiştir.

Rehabilitasyon/Habilitasyon Hakkı

- ✚ Yetişkin OSB'li bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin mevcudiyeti
- ✚ Yetişkin OSB'li bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin kırsal alanda dahil olmak üzere yetişkin OSB'lilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulması
- ✚ Habilitasyon/rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programlarının geliştirilmesi.
- ✚ Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplum ile bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde sivil toplum ile işbirliği ve farkındalık yaratılması

YÖNTEM

Engelli haklarının kazanımı konusunda, sağlıklı bir zeminde savunuculuk çalışmaları yapabilmek için öncelikle izleme çalışmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Meselenin doğru bir zeminde ele alınıp çözülebilmesi için engelli bireylerin yaşadığı sorunların hangi alanlarda, hangi biçimlerde ve ne boyutta yaşandığının tespit edilmesi, devletin bu konuda geliştirdiği hizmetlerin ve politikaların ne derece etkili olduğunun görülmesi gereklidir.

Bu çalışmada yetişkin otizmine odaklanarak otizmli yetişkin bireylere sunulan hizmetler bağlamında bir izleme yapılmıştır. Çalışma; Türkiye Sakatlar Derneği Muğla Temsilciliği tarafından Muğla ilinde Kasım 2020 - Mart 2021 ayları arasında yapılmış ve çalışma kapsamında otizmli yetişkin bireylere ilişkin veriler ve bu bireylere yönelik rehabilitasyon ve rehabilitasyon hakkı çerçevesinde sağlanan hizmetler sorgulanmıştır.

Çalışma kapsamında şu yöntemler kullanılarak bilgi ve verilere ulaşılmıştır:

- a. Bilgi edinme başvuruları
- b. Kurum ziyaretleri
- c. Akademik yayınların taranması
- d. İhlal bildirim formu

1. Bilgi Edinme Başvurusu ile Elde Edilen Bilgiler

Bilgi edinme başvuruları, izleme çalışmasındaki en stratejik araçlardan birisidir. Bilgi edinme başvuruları yoluyla, bir kurum ya da kuruluşun, genel anlamda tüm kesimlere, özel anlamda belirli bir sosyal gruba sağladığı kamusal hizmetlere dair her türlü veriyi temin etmek mümkündür. Bir kamu kurum ya da kuruluşuna bilgi edinme başvurusunun hangi kapsamda ve hangi usullerle yapılacağı, temel olarak 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) hükümleriyle belirlenmiştir.

Bilgi Edinme Hakkı kullanılarak bu çalışma kapsamında üç (3) kuruma bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Bunlar:

- ✚ Milli Eğitim Bakanlığı Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü,
- ✚ Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü (yeni adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı),
- ✚ Muğla Büyükşehir Belediyesi'dir.

Bilgi edinme başvurularında kurumlara 10 soru sorulmuş, bu sorular Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi Göstergeleri temel alınarak hazırlanmıştır.

Bilgi edinme başvurularına alınan yanıtlar ve bu yanıtlarla oluşturulan kategoriler şu şekilde sıralanabilir:

Rehabilitasyon/Habilitasyon Hizmeti Sunan Merkezlerin Varlığı:

Kurumlara kendi bünyelerinde bulunan ve otizmlili bireylere rehabilitasyon/habilitasyon hizmeti sunan merkezlerin sayısı sorulmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, özel eğitim ve rehabilitasyon merkez sayılarını paylaşarak il genelinde 27 adet merkezin olduğunu bildirmiş, ancak il genelinde sadece otizmlili yetişkin bireylerin rehabilitasyonuna yönelik bir merkez olmadığını belirtmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü ise Ula ilçesinde müdürlüğün denetiminde 1 adet Özel Bakım Merkezi'nin bulunduğunu, ancak bu merkezin ruhsal engelli bireylere (psiko-sosyal engelli) yönelik olduğunu iletmiştir. Öteyandan, otizmli bireylere özel rehabilitasyon hizmeti sunun herhangi bir merkezin Müdürlük yetkisinde ya da denetiminde olmadığı belirtilmiştir.

Muğla Büyükşehir Belediyesi ise rehabilitasyon/habilitasyon çalışmaları için 'Kısa Mola' adı verilen merkezlerden otizmli bireylerin yararlandığından bahsetmiş, verilen hizmet içeriğinde otizmli bireylerin sosyal habilitasyonlarına ve rehabilitasyonlarına yönelik etkinlik ve faaliyetler olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu merkezler bünyesinde faaliyet gösteren 'Engelsiz İzçiler Projesi' kapsamında da otizmli bireylerin temel yaşam ve bağımsız yaşam becerileri eğitimleri aldıkları belirtilmiştir.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 26. maddesine göre Taraf Devletler; sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı ve bütüncül habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir. Habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çok-disiplinli bir çerçevede değerlendirilmelidir.¹⁵

Bu üç kurumun verdiği cevaplar bağlamında hizmetleri incelediğinde, habilitasyon ve rehabilitasyon hakkına ilişkin kısmı hizmetler sundukları görülmüş, ancak bu hizmetlerin sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı biçimde kurgulanmadığı ve bütüncül bir biçimde bireylere ulaştırılmadığı görülmüştür.

Merkezlerin Denetimi:

İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü kendi bünyelerinde bulunan merkezlerin denetimlerinin yine kendi personellerince yapıldığını dile getirmiştir. Ancak BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 33. maddesi bu gibi kurumların sivil ve bağımsız kişilerin denetimine açılması gerekliliğine vurgu yaparak özellikle engelli kişilerin ve onları temsil eden kuruluşların bu denetim süreçlerine tam katılımının altını çizer.

¹⁵ <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinalliskinSozlesme.pdf>

Yetişkin Otizmlili Bireylere Yönelik Özelleşmiş Rehabilitasyon/Habilitasyon Hizmetleri:

İl Milli Eğitim Müdürlüğü, ‘*yetişkin otizmlili bireylere yönelik Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünce hazırlanan programlar doğrultusunda Halk Eğitim Merkezlerinde özel eğitim kursları düzenlenmektedir*’ diyerek yetişkin otizmlili bireylere yönelik özelleşmiş hizmetleri olduğunu belirtmiş ayrıca il genelinde hizmet veren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde otizmlili bireylere yönelik uygun eğitim modülleri bulunduğunu iletmiştir; fakat Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü ve Muğla Büyükşehir Belediyesi özelleşmiş hizmetleri olmadığını ancak tüm engelli bireylere sunulan hizmetlerden yetişkin otizmlili bireylerin de bu hizmetlerden faydalandığını belirtmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü sunduğu hizmetleri ‘evde bakım, engelli kimlik kartı vb.’ diyerek belirtmiş, Muğla Büyükşehir Belediyesi ise ‘Kısa Mola’ adını verdikleri merkezlerden ve bu merkezlerde yürütülen sosyal faaliyetlerden (engelsiz izciler gibi) bahsetmiştir.

Bu yanıtlar, kurumların habilitasyon ve rehabilitasyon hakkına ilişkin bilgi ve deneyimlerinin ve buna bağlı olarak da sunulan hizmetlerin oldukça sınırlı ve yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Ve yine habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin bütüncül bir bakış açısıyla sunulmadığını ve hizmet sunumu esnasında kurumlar arası iş birliğinin de olmadığını göstermiştir.

Kırsal Alanda Otizmlili Bireylere Sunulan Hizmetler:

İl Milli Eğitim Müdürlüğü kırsalda il genelinde hizmet sunulmadığını aktarıırken; Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü ise kırsaldaki ilgili çalışmaların müdürlüğe bağlı kuruluşlar tarafından hizmet bölgelerine göre yürütüldüğü ifade edilmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü’nün verdiği bu cevapta sunulan hizmetlerin neler olduğu, kimler tarafından hangi faydalanıcılara verildiği, hizmetlerin nitelik ve niceliği ne yazık ki anlaşılamamaktadır.

Verilen cevapların yetersizliği, kırsal bölgelerde yaşayan otizmli bireylerin söz konusu haklardan yararlanmadığına dair bir şüphenin oluşmasına sebep olmuştur.

Otizmli Bireyler ile Çalışan Personelin Eğitimi - Niteliksel ve Niceliksel Durumu:

İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Muğla ilinde formatör öğretmenler tarafından okullarda görev yapan öğretmenlere yönelik (yaklaşık 3000 öğretmene) 2017-2020 yılları arasında 80 saat özel eğitim uygulama kursları içerisinde otizmli bireylere yönelik eğitimler verildiğini belirtmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü personel eğitimine ilişkin herhangi bir yanıt vermezken, Muğla Büyükşehir Belediyesi 1 Sosyal Hizmet Uzmanı, 1 Teknik Öğretmen, 3 Psikolog ve 4 Çocuk Gelişimi Öğretmenin engellilik alanında hizmet verdiğini belirtmiş ve engelli bireylerle aktif faaliyet yürüten personelin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen 80 saatlik eğitimi tamamlayarak “Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları” sertifikaları aldıklarını paylaşmıştır.

Her iki kurumun verdiği yanıtlar; ilgili personellerin engellilik bağlamında genel eğitimlere tabi olduğunu ancak otizm özelinde eğitim almadıklarını göstermiştir. Oysa ki Otizm Ulusal Eylem Planı’na göre eğitici personel kendi alanında gerekli teknik bilgiye sahip olmasının yanında otizmli bireyleri tanımalı, yeterlilikleri ve becerileri hakkında bilgili olmalıdır. Bunun için personele otizm özelinde mesleğe hazırlık eğitimi sağlanmalıdır. Ayrıca personel, ekip çalışması ve multi-disipliner yaklaşımla rehabilitasyon/habilitasyon faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere yetiştirilmelidir.

Otizmli Bireylerin Haklarına Dair Toplum Bilinçlendirme Faaliyetleri ve Sivil Toplum İş Birliği:

Bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında kurumlara; otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilitasyon hakkına ilişkin halkın bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, otizm spektrumundaki bir yetişkin ya da çocuk kamuya açık bir alanda görüldüğünde nasıl davranılması gerektiği konusunda genel kamuoyunun bilgilendirilmesi, zorlu bir durum ile karşılaşıldığında yapılması gerekenler, yardım istenecek kurumlar/birimler gibi temel konularda faaliyetlerin yapılıp yapılmadığı sorgulanmıştır.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü, '2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü' kapsamında okullarda hersene farklı kademedeki öğrencilere yönelik farkındalığın oluşması için farklı etkinlikler düzenlendiğini belirtmiş, bu faaliyetler kapsamında sivil toplum ile işbirliği yapıldığını ifade etmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü özellikle özel gün ve haftalar başta olmak üzere muhtelif zamanlarda çeşitli etkinlikler yapıldığını ifade etmiş, ancak etkinliklerin içeriği ve hedef kitleleri hakkında bilgi vermemiştir. Ve sivil toplum ile iş birliğine de engelli bireylere yönelik yürütülmekte olan hizmetlerde gönüllü STK'lar ile (özel gün ve etkinlikler, ziyaret) işbirliği yapıldığını belirtmiştir.

Muğla Büyükşehir Belediyesi ise otizmli bireylere ilişkin bilinçlendirme çalışmaları bulunmadığını ancak tüm engel gruplarına ilişkin bilgilendirme/ bilinçlendirme faaliyetleri yürüttüklerini iletmiştir (2016 yılında basılan ve dağıtımı gerçekleştirilen/web sitesinde de halen yayınlanan Engelli Hakları Kitapçığı).

Verilen cevaplarda görülüyor ki; neredeyse hiçbir kurum otizm özelinde kamuoyu bilinçlendirme faaliyeti yürütmemektedir, yürütülen çalışmalar ise özel günlere sıkıştırılmış tek günlük etkinliklerdir. Oysaki bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri uzun süreli ve sürekli biçimde yapılıncaya ancak kalıcı değişikliklere yol açabilir.

2. Kurum Ziyaretleri

Tüm dünyada yaşanmakta olan olağanüstü pandemi koşulları nedeni ile yüz yüze ve yerinde ziyaretler yapılması planlanan kurum görüşmeleri online olarak gerçekleştirilmiştir.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürü Sayın Seyfi BOZÇELİK ile yapılan online görüşmede CİMER üzerinden de il müdürlüğüne sorulan sorular kendisine doğrudan yöneltilmiştir ve BOZÇELİK sorulara şu yanıtları vermiştir:

- ✚ Otizm özelinde bir ayırıştırma yapılmadığını, çalışmaların tüm engel gruplarına hitaben yapıldığı bilgisi belirtildi.
- ✚ Muğla ilinde Fethiye ve Milas ilçeleri olmak üzere iki yatılı merkezin olduğu, ancak şu anda kapasitelerinin dolu olduğu ve bu yatılı merkezlerin tüm engel gruplarına hizmet verdiği ifade edildi.
- ✚ Şu anda rehabilitasyon ve yatılı merkezlerin çoğaltılması ve otizm konusunda bir proje planlaması olmadığını ifade etti.
- ✚ Sadece bir proje kapsamında gündüz zihinsel engellilere yönelik hizmet verecek bir merkez üzerinde çalıştıkları ifade edildi.

Muğla Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı'ndan talep edilen randevu sonucu Büyükşehir Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Sayın Ünsal PAŞALI ile online bir görüşme gerçekleştirilmiş, CİMER üzerinden Belediye'ye sorulan sorular kendisine bu görüşmede doğrudan yöneltilmiştir. Görüşme sonucunda PAŞALI'dan alınan bilgiler şunlardır:

- ✚ Diğer kurumların verdiği cevaba paralel olarak belediye de otizm konusunda özelleşmiş bir hizmet sunumu yapmadığını, engelliler konusunda genel bir hizmet sisteminin var olduğunu ifade etmiştir.
- ✚ Engelli Hizmet Biriminin belediyede var olduğu ve bu birimden engelli bir bireyin sorumlu olduğu belirtilmiştir. Birimin, özellikle engelli bireylerin bakımını yapan anneleri rahatlatmak ve kendilerine zaman ayırabilmelerini sağlamak için engelli bireylere yönelik oyun ve aktivite yeri olarak tasarlanan ve çalışan 'Kısa Mola' isimli merkezleri olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Belediyenin; Menteşe, Fethiye, Milas, Marmaris ilçelerinde

bu hizmeti yürüttüğü ve bu merkezlerde 49 otizmli bireyin bugüne kadar hizmet aldığı bilgisi aktarılmıştır. Ancak pandemi koşulları nedeni ile şu an bu merkezlerin kapalı olduğu da ifade edilmiştir.

- ✚ Belediyenin Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nde görev yapan 1 sosyal hizmet uzmanı, 1 teknik öğretmen, 3 psikolog ve 4 çocuk gelişimi öğretmenin Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde 80 saatlik özel eğitim kursu aldıkları bilgisi verilmiştir.

Muğla İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden talep edilen online randevuya maalesef geri dönüş olmamış ve bu sebeple görüşme gerçekleştirilememiştir.

3. Otizmli Yetişkin Bireylerin Habilitasyon/ Rehabilitasyon Hakkına İlişkin Muğla İlinde Yürütülmüş Akademik Çalışmalar ve Yayınların Taranması

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nin websitesinde 'yetişkin otizmine' ilişkin arama yapıldığında ne yazık ki ne Türkiye genelini kapsayan ve ne de Muğla yereli özelinde hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sadece 'otizm' anahtar kelimesi ile tarama yapıldığında ise 511 kayda ulaşılmış, bu çalışmalar incelendiğinde ise otizmli yetişkin bireylere yönelik ve onların habilitasyon/rehabilitasyon hakkına yönelik hiç bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Google üzerinden yapılan taramada ise otizm hakkında bilgi veren birçok site ile karşılaşılmış ancak bu içeriklerin genel anlamda sağlık, tanılama, özel eğitim ya da insanların yaşamsal deneyimlerine odaklandığı görülmüştür. Bu nedenle Google taramasında da otizmli yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon hakkına ve yaşadıkları hak ihlallerine yönelik hiçbir kaynağa ulaşılamamıştır.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) bir hizmeti olan Ulusal Toplu Katalog üzerinden yapılan tarama sonucunda ise Yazar Birsen BAŞAR'a ait 2018 yılında birinci basımı yapılmış olan **'Ben de artık fak edilmek istiyorum: Yetişkin bir otistik'in güncesi'**¹⁶ adlı kitap dışında hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

4. Otizmli Yetişkin Bireylerin Habilitasyon/ Rehabilitasyon Hakkı ile İlgili Yargı Taraması

Muğla Barosu ile görüşülmüş, raporun çalışma takvimi içinde otizmli yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon haklarına ilişkin yargıya intikal etmiş bir dosyanın olmadığı bilgisi alınmıştır.

Çalışma ekibi tarafından Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinde yapılan tarama neticesinde de otizmli yetişkin bireylerin öznesi olduğu herhangi bir davaya ya da yargı kararına ulaşılamamıştır.

Hukukçular ile yapılan görüşmeler sonucunda yargı sistemi içerisindeki dosyalarda engelli bireylerin 'kendisini savunamayacak kişi' olarak tanımlandığı, yargı dosyaları içerisinde engelli kişilere ait spesifik tanılarının yer almadığı, bu nedenle sadece otizmin değil hiçbir engel grubunun tanımlanmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu durum aslında bize, farklı özellik ve ihtiyaçları olan bireylerin 'kendisini savunamayacak kişi' olarak tek bir başlık altında tanımlandığını, bu nedenle spesifik engellilik hallerinin yargı sisteminde görünmez kılındığını da göstermektedir.

Yargı sisteminde karşılaştığımız bu durum ayrıca devletin, taraf olduğu BM Engelli Hakları Sözleşmesi'ne göre ayrıştırılmış veri toplama zorunluluğu ve görevini de yerine getirmediğinin bir göstergesidir. BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 4. ve 31. Maddelerine göre taraf devletlerin engelli bireyler hakkında ayrıştırılmış veri toplama yükümlülükleri vardır.¹⁷ Sözleşmenin yanı sıra, Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde

¹⁶ <http://www.toplukatalog.gov.tr/index>.

¹⁷ <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/132-engellilerin-haklarna-iliskin-sozlesme/>

de oluşturulmuş 17 başlık çerçevesinde de yine BM üyesi 193 ülkenin engellilik özelinde ayrıştırılmış veri toplama sorumluluğu vardır. Ancak, uygulama buna paralel ilerlememekte ve böylece engelli bireylere ait gerçek durum ortaya konamamakta, buna bağlı olarak da ihtiyaçlarına uygun politika ve hizmetler de üretilmemektedir.

UYAP sistemine var olan dosyaların, STKlar ve diğer kişi ve kurumlarca tek tek incelenmesinin mümkün olmaması ve engellilik bazında bir tarama yapılamaması yaşanan hak ihlallerinin tespiti ve izlenmesi açısından da önemli bir engel oluşturmaktadır.

5. Bireysel Hak İhlal Bildirimleri

Raporun EK 2 kısmında yer alan hak ihlal bildirim formu, mail yolu ile Türkiye Sakatlar Derneği Fethiye Şubesi, Bodrum Sağlık Vakfı ve Engelli ve Aileleri Birliği Derneği (Marmaris) gibi kurumlara gönderilmiş ve üyeleri arasında formu yaygınlaştırmaları talep edilmiştir. Ancak kurumlardan forma ilişkin herhangi bir dönüş olmamıştır.

Ayrıca bu form, tekil bireylere de ulaştırılmıştır. Yapılan bireysel görüşmelerde, ailelerin habilitasyon/rehabilitasyon hakları konusunda yeterli bir bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmış, bireylerin devam ettikleri özel eğitim merkezlerini aynı zamanda rehabilitasyon merkezi olarak da gördükleri fark edilmiş, bu bilgi ve algıdan dolayı bu merkezlerden faydalandıklarını düşündükleri için herhangi bir ihlal ile karşılaşmadıklarını ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

Ailelerin bu hizmetler hakkında bir bilgi sahibi olmaması, ilgili uluslararası ve ulusal mevzuatı uygulamakla sorumlu kurum ve kişilerin görevlerini yapmadıklarını ve böylelikle ihtiyaç sahibi kişilerin bu hakların varlığını bilmemesine, ulaşamamasına yol açarak yeni bir hak ihlaline de neden olmaktadır.

İZLEME VE ARAŞTIRMA BULGULARI

- ✚ İzleme çalışması esnasında izlenen yöntemler ve elde edilen bulgular doğrultusunda kurumların engel gruplarına spesifik olarak yaklaşmadığı ve hizmetleri genel olarak tüm engel grupları için uyguladığı görülmüştür. Bu durum otizmli yetişkin bireylere yönelik özelleşmiş herhangi bir çalışmanın olmadığını ve otizmli yetişkin bireylerin farklı hak alanlarında Muğla ilinde ihlaller ile karşı karşıya olduğunu göstermiştir.
- ✚ Kırsal kesimde yaşayan otizmli bireylere sunulan hizmetler hakkında yeterli bilgi alınamamış, bunun söz konusu kesimde yaşayan otizmli bireylerin haklarına ulaşamadığına neden olabileceği kanısı oluşmuştur.
- ✚ Öte yandan, otizmli yetişkin bireylerin hem kendilerinin hem de ailelerinin haklar konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaları ne yazık ki bu ihlallerin giderilmesi konusunda taleplerin ya hiç ya da yeterince olmamasına sebep olmakta, hizmetlerin de verilmesinde eksiklere neden olmaktadır. BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi engelli bireylerin kendilerinin ve ailelerinin hakları bağlamında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapar, bunun sağlanamadığı ya da yeterince etkin biçimde gerçekleştirilemediği durumlarda bu hakkın

ihlal edildiği düşünülür. Muğla ilinde de hem engelli bireylerin kendilerine hem de ailelerine yönelik yapılması gereken bu çalışmaların yetersiz olduğu işbu izleme çalışması ile görülmüş, yükümlülükleri bulunan kamu kuruluşlarının etkin bir biçimde bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışması yapmadığı tespit edilmiştir.

✚ Akademik çevrelerin de bu konuya eğilmemesi otizmli yetişkin bireylerin haklarının görünürlüğünü imkansız hale getirmektedir. Ayrıca bu konuda uzman kişi yetiştirecek akademik birimlerin azlığı da bu ihlalleri daha da arttırmaktadır. BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 26. Maddesinin ikinci fıkrası Taraf Devletlerin rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan ve çalışacak olan profesyonel ve personel için temel ve sürekli eğitim programları düzenlemesi gerektiğini hatırlatır. Ek olarak, özellikle ağır düzeyde engeli bulunan ve yoğun biçimde bakım ve rehabilitasyona ihtiyaç duyan otizmli yetişkin bireylerin, hem nicel hem de nitel bakımdan yetersiz olan profesyonel ve personel ile karşı karşıya kalması şiddete ve kötü muameleye uğrama riskini de arttırmaktadır, bu da aynı sözleşmenin 16. maddesinin (sömürü, şiddet ve istismara maruz kalmama) de ihlal edilmesine yol açar.

✚ Bugün Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylere rehabilitasyon/habilitasyon hizmeti veren hiçbir kurumun olmaması aileleri ve engelli bireyleri ciddi biçimde sosyal ve psikolojik çıkmaza sokmaktadır. Otizmli yetişkin bireyler rehabilitasyon ve rehabilitasyon kurumlarının olmaması nedeniyle vakitlerinin çoğunu evde geçirmekte, buna bağlı olarak öfke nöbetlerinde ve psikolojik sorunlarında artış ile karşı karşıya kalmakta, bu durum ailelerin sosyal ve psikolojik yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yine BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 24, 25 ve 26. maddeleri engelli bireylere sağlanacak eğitim, sağlık, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin en erken yaşta başlaması ve yaşlılık da dahil olmak üzere ömür boyunca sunulması gerektiğini söyler, hedefinin ise engelliliğin azaltılması ya da artmasını önlemek olduğunu vurgular. İzleme çalışmasında tespit edildiği gibi, Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylere rehabilitasyon/habilitasyon hizmeti veren kurumlar bulunmamaktadır, bu durum kişilerin çocukluk dönemimde kazanılmış becerilerin kaybedilmesine ya da gerilemesine sebep olarak engellilik hallerinin de artmasına yol açmaktadır.

SONUÇ VE TAVSİYELER

- ❖ Muğla ilinde ivedilikle otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/rehabilitasyon haklarını sağlayacak yasal sorumluluğa sahip kurumların bu alanda uzmanlaşmış kişileri bünyelerinde bulundurmaları ve bu hakkın ihlalinin giderilmesine yönelik hizmetler/ projeler geliştirerek rehabilitasyon kurumlarını hayata geçirmeleri gerekmektedir.
- ❖ Ayrıca kamu kurumları, bu konuda çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları ile ortaklık kurarak bu sorunla ilgili daha fazla bilgi ve tecrübe edinmeleri gerekmektedir.
- ❖ Kırsal kesimde yaşayan otizmli bireylere rehabilitasyon/habilitasyon hizmetleri ulaştırılmalıdır. Bunun için öncelikle bireylerin yaşadıkları yerler ve ihtiyaçları edilmeli, sonrasında da kırsalda yaşadığı tespit edilen kişilere ya gezici hizmet birimleri aracılığıyla yerinde hizmetler sağlanmalı ya da taşınabilir hizmetler aracılığı ile otizmli bireylerin şehir merkezindeki hizmetlerden/kurumlardan yararlanmaları sağlanmalıdır.
- ❖ İzleme çalışması esnasında tespit edilen bir diğer durum da farkındalık çalışmalarının belirli gün ve haftalara sıkıştırıldığıdır, bu konuda tüm yıla yayılmış, sürekli biçimde yürütülen kapsamlı çalışmaların yapılmadığı gözlenmiştir. Toplumsal farkındalığın artması ve de kalıcı olabilmesi için yılın 365 gününe yayılan çalışmaların, kampanyaların yürütülmesi gerekmektedir.

- Kurumlar arası işbirliği konusunda da ciddi sıkıntılar gözlenmiştir. Bu sorunun da bir an önce giderilerek kurumlar arası işbirliğinin sağlanması ve ortak akıl ile otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyon/habilite haklarının tesisi için gerekli çalışmaların yapılması aciliyet göstermektedir.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi olarak hizmet veren kurumların acil olarak denetlenmesi ve destek eğitim üzerinden hizmet vermeleri yanında isimlerinde yer alan rehabilitasyon hizmetlerini verecekleri uygun ortamları yaratmaları sağlanmalıdır. Denetleme için oluşturulacak komisyonlarda hem eğitim hem de sağlık alanından uzmanların yer alması, ayrıca bakanlık temsilcilerinden ayrı bağımsız denetçilerin de bu komisyonlarda yer alması sağlanmalıdır. Bakanlığın halihazırdaki uygulamada bu merkezlere yaptığı denetimler idari ölçekte sınırlı kalmakta, kurum personeline yönelik mesleki rehberlik niteliği taşımamaktadır. Denetimler ayrıca personel gelişimi desteleyecek biçimde revize edilmeli, personel ayrıca güncel hizmetiçi eğitimlere tabi tutulmalıdır. Sunulan hizmetiçi eğitimler de engellilik özelinde özelleştirilmelidir.
- Engelli bireylerin yatılı olarak kaldığı çeşitli kurumlar (bakım ve rehabilitasyon merkezleri) yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, bu mekanlarda nitelikli biçimde hizmetleri sağlamak, engelli kişilere yönelik hak ihlallerinin ve şiddetin oluşmasını engellemek, olan vakaların tespit edilmesini sağlamak, personelin ve engelli bireylerin ihtiyaçlarını belirlemek ve etkin şekilde karşılamak için bu kurumların sivil ve bağımsız kişilerin denetimine açılması gereklidir. Dünya genelinde engellilik alanında savunu yapan birçok sivil toplum kuruluşu, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 33. maddesi paralelinde bu kurumların sivil denetime açılması gerektiği yönünde çağrılarda bulunur.

EK 1 – Bilgi Edinme Başvuruları ile Kamu Kurumlarına Sorulan Sorular ve Alınan Yanıtlar

1. Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğüne Otizmli Yetişkin Bireylerin Rehabilitasyon/ Habilitasyon Hakkı Kapsamında Sorulan Sorular ve Alınan Yanıtlar

SORU 1. Muğla ilinde müdürlüğünüze bağlı ve denetiminde kaç özel rehabilitasyon merkezi vardır ve ilçelere göre dağılımı nedir?

CEVAP 1. İlimizde faaliyet gösteren, Bodrum İlçesinde 5, Dalaman ilçesinde 1, Fethiye ilçesinde 4, Köyceğiz ilçesinde 2, Marmaris ilçesinde 2, Milas ilçesinde 6, Ortaca ilçesinde 1, Seydikemer ilçesinde 2, Yatağan ilçesinde 2 olmak üzere toplam 27 adet Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır.

SORU 2. Müdürlüğünüze bağlı ve denetimine tabi hizmet vermekte olan özel rehabilitasyon merkezlerinin fiziki koşulları ve eğitimci niteliği otizmli yetişkin bireyler için uygun mudur?

CEVAP 2. İlimiz genelinde faaliyet gösteren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin fiziki koşulları Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesine göre Maarif Müfettişleri tarafından incelenerek, kurum açılışı mevzuatlarda belirtilen şartlara göre uygun olduğu takdirde kurumun açılmasına izin verilmektedir.

SORU 3. Özel eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinde otizmli yetişkin bireyler için özel bir rehabilitasyon programı oluşturulmakta mıdır? Oluşturuluyor ise hangi kriterlere uygun yapılmaktadır?

CEVAP 3. Otizmli bireylere yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş farklı düzeyde program ve sosyal etkinlikler mevcuttur. Ayrıca Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde otizmli bireylere yönelik uygun eğitim modülleri bulunmaktadır.

SORU4. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin denetimleri hangi sıklıkta yapılmaktadır?

CEVAP 4. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin denetimleri Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü ve diğer görevliler tarafından aylık rutin olarak kamera ve kurumların denetimleri yapılmaktadır.

SORU 5. Muğla ilinde sadece otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyonuna yönelik merkez var mıdır? Var ise sayısı ve bulunduğu yer/yerler neresidir?

CEVAP 5. Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyonuna yönelik kurum yoktur.

SORU 6. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetleri var mıdır; var ise açıklayınız.

CEVAP 6. Yetişkin otizmli bireylere yönelik Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne hazırlanan programlar doğrultusunda Halk Eğitim Merkezlerinde özel eğitim kursları düzenlenmektedir.

SORU 7. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin kırsal alanda dahil olmak üzere yetişkin OSB'lilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmakta mıdır?

CEVAP 7. İlimiz genelinde bahsedilen yerler yoktur.

SORU 8. Otizmli yetişkin bireyler için habilitasyon/rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programlarının geliştirilerek düzenli eğitimler verilmekte midir? Bu eğitimler kim/kimler, nerede vermektedir? Muğla'da bu tür eğitimlere katılmış kaç profesyonel, personel bulunmaktadır?

CEVAP 8. Muğla ilinde Bakanlığımızca Formatör Öğretmenler tarafından okullarda görev yapan öğretmenlere yönelik yaklaşık 3000 öğretmene 2017-2020 yılları arasında 80 saat özel eğitim uygulama kursları içerisinde otizmli bireylere yönelik eğitimler verilmiştir.

SORU 9. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplum ile bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde sivil toplum ile işbirliği yapılmış veya yapılmakta mıdır; yapılmış ve yapılmakta ise kimlere, hangi alanda ve ne zaman yapılmıştır?

CEVAP 9. İlimizde belli zaman aralıkları ile sivil toplum ve dernekler işbirliği içerisinde çeşitli etkinlikler yapılmaktadır.

SORU 10. Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplum ile bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde toplumda farkındalık yaratacak herhangi bir kampanya yapılmış mıdır veya yapılmakta mıdır?

CEVAP 10. 02 Nisan Dünya Otizm Farkındalık günü kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda her sene farklı kademedeki öğrencilere yönelik farkındalığın oluşması için farklı etkinlikler düzenlenmektedir.

2. Muğla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne Otizmli Yetişkin Bireylerin Rehabilitasyon/ Habiliteasyon Hakkı Kapsamında Sorulan Sorular ve Alınan Yanıtlar

SORU 1. Muğla ilinde müdürlüğünüze bağlı ve denetiminde kaç adet rehabilitasyon merkezi vardır ve ilçelere göre dağılımı nedir?

CEVAP 1. 1- Müdürlüğümüz denetimde ilimiz Ula ilçesinde hizmet vermekte olan bir adet Özel Bakım Merkezi bulunmaktadır.

SORU 2. Müdürlüğünüze bağlı ve denetimine tabi hizmet vermekte olan özel rehabilitasyon merkezlerinin fiziki koşulları ve personel niteliği otizmli yetişkin bireyler için uygun mudur?

CEVAP 2. Müdürlüğümüz denetimde Ula ilçesinde hizmet vermekte olan özel bakım merkezi ruhsal engelli bireylere hizmet vermektedir.

SORU 3. Bu rehabilitasyon merkezlerinin denetimleri hangi sıklıkta yapılmaktadır?

CEVAP 3. Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliğinde belirtildiği üzere özel bakım merkezleri yılda iki defadan az olmamak üzere denetlenmektedir.

SORU 4. Muğla ilinde sadece otizmli yetişkin bireylerin rehabilitasyonuna yönelik merkez var mıdır? Var ise sayısı ve bulunduğu yer neresidir?

CEVAP 4. Müdürlüğümüze bağlı veya denetiminde OSB'li bireylere yönelik hizmet veren kuruluş bulunmamaktadır.

SORU 5. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetleri var mıdır; var ise açıklayınız.

CEVAP 5. Müdürlüğümüz tarafından tüm engelli bireylere sunulan (Evde Bakım, Engelli Kimlik Kartı vb.) hizmetlerden OSB'li bireylerde faydalanabilmektedir.

SORU 6. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin kırsal alanda dahil olmak üzere yetişkin OSB'lilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmakta mıdır?

CEVAP 6. Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini destekleyen çalışmalar müdürlüğümüze bağlı kuruluşlar tarafından hizmet bölgelerine göre yürütülmektedir.

SORU 7. Otizmli yetişkin bireyler için habilitasyon/rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programlarının geliştirilerek düzenli eğitimler verilmekte midir? Bu eğitimler kim/kimler, nerede vermektedir? Muğla'da bu tür eğitimlere katılmış kaç profesyonel, personel bulunmaktadır?

CEVAP 7. Müdürlüğümüze bağlı veya denetiminde OSB'li bireylere yönelik hizmet veren kuruluş bulunmamaktadır.

SORU 8. Otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplum ile bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde sivil toplum ile işbirliği yapılmış veya yapılmakta mıdır; yapılmış ve yapılmakta ise kimlere, hangi alanda ve ne zaman yapılmıştır?

CEVAP 8. Müdürlüğümüz tarafından engelli bireylere yönelik yürütülmekte olan hizmetlerde gönüllü STK'lar ile (özel gün ve etkinlikler, ziyaret) işbirliği yapılmaktadır.

SORU 9. Muğla ilinde otizmli yetişkin bireylerin topluma katılımını ve toplum ile bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde toplumda farkındalık yaratacak herhangi bir kampanya yapılmış mıdır veya yapılmakta mıdır?

CEVAP 9. Müdürlüğümüz tarafından özel gün ve haftalar başta olmak üzere muhtelif zamanlarda çeşitli etkinlikler yapılmaktadır.

3. Muğla Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına Otizmli Yetişkin Bireylerin Habilitasyon/Rehabilitasyon Hakkı Kapsamında Sorulan Sorular ve Alınan Yanıtlar

SORU 1. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1 inci maddesine dayanılarak hazırlanan 16.08.2006 tarihli resmi gazetenin 26261'inci sayısında yayınlanan BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÖZÜRLÜ HİZMET BİRİMLERİ YÖNETMELİĞİ kapsamında belediyeniz bünyesinde engelli hizmet birimi var mıdır? Var ise; kaç çalışanı vardır? Birim de çalışanların uzmanlıkları hangi alanlardadır?

CEVAP 1. Belediyemiz bünyesinde Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği kapsamında kurulmuş “Engelli Masamız” bulunmakta olup, birimde görev yapan sorumlu arkadaşımız fiziksel engellidir. Ayrıca 1 Sosyal Hizmet Uzmanı, 1 Teknik Öğretmen, 3 Psikolog ve 4 Çocuk Gelişimi Öğretmeni de engellilik alanında hizmet vermektedir. Engellilerle aktif faaliyet yürüten personelin Milli Eğitim Bakanlığı’ndan 80 saatlik eğitim sonucu aldığı “Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları” sertifikaları mevcuttur.

SORU 2. Belediyeniz bünyesinde engelli veri tabanı mevcut mudur? Veri tabanı var ise bu veri tabanında otizmli yetişkin bireylere ait sayısal veriler mevcut mudur?

CEVAP 2. Belediyemizden hizmet alan engellilerin kayıt edildiği bir veri tabanı bulunmaktadır, ayrıca bu havuzdan alınan bilgilere göre kayıt altına alınmış otizmli birey sayısı 49 olarak görülmektedir.

SORU 3. Belediyeniz bünyesinde otizmlili yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon hakkına yönelik yapılan çalışmalar nedir? Bu çalışmalar kimler tarafından, hangi alanda ve ne zaman yapılmıştır?

CEVAP3. Belediyemiz tarafından 2016 yılında hazırlanan ve basılan, belediyemiz internet sitesinde de bulunan Engelli Hakları Kitapçığı, sadece Otizmlilerin değil tüm engelli vatandaşların kamusal haklarına yönelik hazırlanmış bir kitaptır. Bu kitap, belediyemiz sosyal hizmet uzmanları tarafından hazırlanmış olup, 3000 adet kitap, işitme engelliler tercümeli CD olarak dağıtılmıştır. Halen dağıtılmaya devam etmektedir.

SORU 4. Otizmlili yetişkin bireyler için belediyeniz bünyesinde bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal rehabilitasyon hizmetleri verilmekte midir? Eğer veriliyor ise bu hizmetler kimler tarafından sağlanmaktadır? 2019-2020 tarihleri arasında otizmlili yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon hakkına yönelik hizmetlerden kaç kişi faydalanmıştır?

CEVAP 4. Otizmliler de dahil olmak üzere tüm engel gruplarına yönelik bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal rehabilitasyon hizmetleri belediyemiz bünyesinde bulunan profesyonel meslek elemanları (sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sosyologlar, okul öncesi eğitimcileri, teknik öğretmenler) tarafından verilmektedir. Tüm engel gruplarının kamusal haklarının öğreniminin yaygınlaştırılabilmesi için 'Engelli Hakları Kitap ve CD'lerinin dağıtımı sürdürülmektedir. Engellilere yönelik hizmetlerde bütüncül bir yaklaşım modeli benimsenmiştir. Kısa Mola Merkezimize gelen Otizmlili birey sayısı 49 olup 1096 defa hizmetten yararlanmış olarak kayıt altına alınmıştır.

SORU 5. Belediyeniz bünyesinde bulunan Sağlık ve Sosyal Hizmetler daire Başkanlığı'nda düzenli olarak otizmli yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon hakkına yönelik çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilerek düzenli eğitimler verilmekte midir? Bu eğitimleri kim/kimler, nerede vermektedir? Belediyenizde bu tür eğitimlere katılmış kaç profesyonel, personel bulunmaktadır?

CEVAP 5. 1 Sosyal Hizmet Uzmanı, 1 Teknik Öğretmen, 3 Psikolog ve 4 Çocuk Gelişimi Öğretmeni de engellilik alanında hizmet vermektedir. Engellilerle aktif faaliyet yürüten personelin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan 80 saatlik eğitim sonucu aldığı "Ücretli Öğretmenler İçin Özel Eğitim Uygulamaları" sertifikaları mevcuttur.

SORU 6. Otizmli yetişkin bireyin ve ailesinin sosyal hayatta karşılaştığı her türlü sorunlarının tanımlanmasına ve çözümlenmesine yönelik ve otizmli yetişkin bireyin ve ailesinin sosyal hayata katılımlarını amaçlayan çalışmalar belediyeniz bünyesinde yapılmakta mıdır? Yapılmakta ise açıklayınız?

CEVAP 6. Evet, Engelli Ailelerine Kısa Mola, Engelli Nakil Araçları, Engelsiz Plajlar, Engelsiz İzçiler ve Engelli Hakları Kitapçık çalışmaları, Otizmli yetişkin bireyin ve ailesinin sosyal hayatta karşılaştığı her türlü sorunlarının tanımlanmasına ve çözümlenmesine yönelik ve otizmli yetişkin bireyin ve ailesinin sosyal hayata katılımlarını amaçlayan çalışmalardır.

SORU 7. Otizmli yetişkin bireylere yönelik habilitasyon/rehabilitasyon hizmeti veren belediyenize bağlı kurum veya kuruluş mevcut mudur? Mevcut ise sayısı nedir; nerede hizmet vermektedir?

CEVAP 7. Belediyemiz bünyesinde faaliyet gösteren Kısa Mola Merkezlerinden otizmli bireyler de yararlanmakta olup, verilen hizmet içeriğinde onların sosyal habilitasyonlarına ve rehabilitasyonlarına yönelik etkinlik ve faaliyetler yapılmaktadır. Ayrıca Kısa Mola Merkezleri bünyesinde faaliyet gösteren engelsiz izçiler projesi kapsamında da otizimlilerin de dahil olduğu engelli gruplara, temel yaşam ve bağımsız yaşam eğitimleri içerikli çalışmalar yapılmaktadır.

SORU 8. Otizmlili yetişkin bireylerin rehabilitasyonunda halkın sorumluluk alması (halkın sorumluluk alabilmesi için belediyenin halkı bilgilendirmesi, bilinçlendirmesi, otizm spektrumundaki bir yetişkin ya da çocuk gördüğünde nasıl davranması, zorlu bir durumsa kime haber vereceği gibi temel bilgileri halkla paylaşması, bunu kampanyalar halinde tüm iletişim kanallarını araçlarını kullanarak yapılması), hizmet dağılımının geliştirilmesi, eşit fırsatlar sağlanması ve otizmlili yetişkin bireylerin haklarının iyileştirilmesi ve korunmasını hedefleyen çalışmalarınız nelerdir? Bilgilendirme/bilinçlendirme yapılmakta mıdır? Zorlu bir durumun içinde bulunan otizmlili bir birey görüldüğünde yardım istenecek bir biriminiz mevcut mudur?

CEVAP 8. Hayır, Otizmlili bireylere ilişkin bilinçlendirme ve hak iyileştirilmesine yönelik çalışmalarımız bulunmamaktadır. Zorlu bir durumun içinde bulunan otizmlili bir birey görüldüğünde yardım istenecek bir birimimiz mevcut değildir.

SORU 9. Otizmlili yetişkin bireylerin habilitasyon/rehabilitasyon hakkı konusunda belediyenin işbirliği yaptığı sivil toplum kuruluşu var mıdır? Var ise hangileridir?

CEVAP 9. Muğla ili sınırları içerisinde engellilik konusunda faaliyet gösteren tüm STK lar ile işbirliği yapılmaktadır.

SORU 10. Pandemi döneminde otizmlili yetişkin bireylerin rehabilitasyonuna yönelik belediyenizin bir planlaması/hizmeti olmuş mudur?

CEVAP 10. Pandemi döneminin özel koşullarından kaynaklı olarak, bu dönemde otizmliler de dahil olmak üzere tüm engel gruplarına yüz yüze verilen hizmetlere kısıtlama getirilmiştir.

EK 2 – İhlal Bildirim Formu

- ❖ Kişisel bilgileriniz tarafımızda saklı kalacak olup, 3. şahıslarla paylaşılmayacaktır.
- ❖ (*) Alanların doldurulması zorunludur.
- ❖ Paylaştığım bilgileri gönüllü ve rıza göstererek verdiğimi beyan ederim.

Adı - Soyadı - İmzası:

1	Adınız Soyadınız *			
2	Cinsiyetiniz *	Kadın Erkek		
3	Engel Türünüz*	Otizm	Engelli yakını	Diğer.....
4	Doğum Tarihiniz*			
5	E posta adresiniz			
6	Telefon numaranız			
7	Olay yeri (ili)*			
8	Hangi hakkın ihlal edildiği*	Eğitim hakkı		
		Sağlık hakkı		
		Habilitasyon ve rehabilitasyon hakkı		
		Çalışma ve istihdam hakkı		
		Diğer.....		
9	Olay tarihi*/...../.....		
10	Olayın şu anki durumu*	Herhangi bir müracaatım olmadı		
		Kolluk kuvvetlerine (polis vb.) şikayette bulundum		
		Savcılığa suç duyurusunda bulundum		
		İdareye dilekçe ile itiraz ettim		
		Davacı oldum		
		Diğer.....		
11	Olay hakkında ayrıntılı bilgi*			

www.tsd.org.tr

mugla@tsd.org.tr